

УДК [738.84.03.011.26:666.3](477.83-25)"19"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2021.01.119>

ЛВІВСЬКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА КЕРАМІКО-СКУЛЬПТУРНА ФАБРИКА ЯК ЧИННИК ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ЛВІВСЬКОЇ ШКОЛИ КЕРАМІКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

Романа МОТИЛЬ

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6936-0328>

кандидатка мистецтвознавства,
доцентка кафедри дизайну та основ архітектури,
Національний університет «Львівська політехніка»,
вул. С. Бандери, 12, 79013, Львів, Україна;
старша наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ народного мистецтва,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: romana_motyl@ukr.net

Метою статті є дослідження Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики (ЛЕКСФ) як чинника творчого розвитку львівської школи кераміки у другій пол. ХХ ст. Простежено майже півстолітню історію фабрики, починаючи від часу відкриття, включаючи етапи модернізації і технологічні аспекти виробництва та завершуючи закриттям підприємства. *Об'єктом* дослідження є львівська кераміка другої пол. ХХ ст., а *предметом* — ЛЕКСФ як чинник творчого розвитку львівської школи кераміки. Досліджено особливості діяльності творчої керамічної майстерні ЛЕКСФ, яка була платформою для розвитку авторських, виставкових творів, тиражної продукції та інтер'єрних й екстер'єрних рішень. Проаналізовано творчість художників-керамістів, які, опираючись на народні традиції та сміливі авторські експерименти, сформували львівську школу кераміки, впізнавану і конкурентоспроможну як в Україні, так і за її межами. *Хронологічні межі* охоплюють 1946 — початок 2000-х рр., тобто час, впродовж якого функціонувала ЛЕКСФ.

Методологічною основою статті є принципи системності, історизму та компаративності із застосуванням культурно-історичного та мистецтвознавчого методів.

Ключові слова: Львівська експериментальна кераміко-скульптурна фабрика, виробництво, технологія, кераміка, художники-керамісти, народні традиції, експерименти.

Romana MOTYL

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6936-0328>

Candidate of Arts (Ph. D), Associate Professor,
Department of Design and Architecture Fundamentals
Lviv Polytechnic National University
12 Bandery St., 79013, Lviv, Ukraine;
Senior Researcher at Folk Art Department,
Ethnology Institute of NAS of Ukraine,
15, Svobody ave., 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: romana_motyl@ukr.net

LVIV EXPERIMENTAL CERAMIC AND SCULPTURAL FACTORY AS A FACTOR OF CREATIVE DEVELOPMENT OF THE LVIV SCHOOL OF CERAMICS IN THE SECOND HALF OF THE 20-th CENTURY

Introduction. Today, as never before, there is an urgent need for a comprehensive study of the activities of the Lviv Experimental Ceramic and Sculptural Factory (LECSF) as an extraordinary phenomenon of the second half of 20-th century, because so far all publications on the functioning and role of the factory in the system of creative development of ceramics were covered insufficiently and rather fragmentarily.

The *aim* of the article is to study the Lviv Experimental Ceramics and Sculpture Factory as a factor in the creative development of the Lviv school of ceramics in the second half of the 20-th century.

Results. An important fact in the development of the Lviv school of ceramics in the middle of the 20 — early 21 century is consider the presence of a powerful material and technical base — in 1946 in Lviv, opened Lviv Ceramic Sculpture Factory.

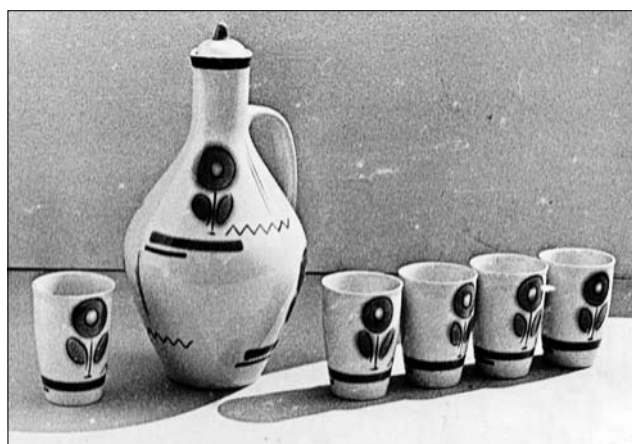
Until 1963, LEKSF ceramic products were cast from gypsum molds in faience mass. After the modernization of the production technology, three large ceramic kilns were put into operation, and this made it possible to make majolica products from stone mass and fireclay.

In the 1960's and 1970's, active creative searches of Lviv ceramists gave grounds to state the fact of formation of a local school of professional ceramics, which is confirmed by the appearance of a whole cohort of original artists, bright personalities. Since the end of the 1980s, the system of the Artistic Fund of the Union of Artists has been declining. The situation became even more complicated in the early 1990s, when domestic ceramics companies were gripped by economic cataclysms.

Conclusion. Lviv ceramists carried out their plans in almost all known ceramic materials, designed both miniature and monumental works, made unique original things and samples of serial production. They relying on folk traditions and bold authorial experiments, formed the Lviv School of Ceramics, recognizable and competitive both in Ukraine and abroad.

Keywords: Lviv Experimental Ceramic and Sculptural Factory, production, technology, ceramics, artists-ceramists, folk traditions, experiments.

Вступ. Львівська кераміка середини ХХ — початку ХХІ століття — яскраве, складне і багатогранне явище, яке посідає помітне місце у декоративно-ужитковому мистецтві України і добре відоме за кордоном. Важливим чинником, що сприяв розвитку львівської кераміки, слід вважати наявність потужної матеріально-технічної бази — Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики (далі ЛЕКСФ). ЛЕКСФ — особливе підприємство, яке впродовж більш ніж півстоліття було платформою для розвитку творчості в тиражній і сувенірній продукції, у виставкових творах, в дизайні інтер'єрів та екстер'єрів, а творча керамічна май-

Іл. 1. Ярослав Шеремета. Набір для напоїв. Фаянсова маса, формування, солі, розпис. Початок 1960-х рр.

Іл. 2. Ярослав Шеремета. Свічник «Зелений». Шамот, ліплення, полива. 1967 р. МЕХП

стерня фабрики стала тим плацдармом, де формувалася і відшліфовувалася львівська школа кераміки другої пол. ХХ століття.

Сьогодні як ніколи гостро постає потреба у здійсненні комплексного дослідження діяльності ЛЕКСФ як непересічного феномена другої пол. ХХ ст., адже досі усі публікації стосовно функціонування і ролі фабрики в системі творчого розвитку кераміки висвітлювались доволі фрагментарно, минаються мистці, які творили історію підприємства та й самі факти заснування і зникнення ЛЕКСФ викликають чимало запитань, отже дослідження Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики як чинника творчого розвитку львівської школи кераміки у другій пол. ХХ століття є особливо актуальним.

Метою статті є дослідження Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики як чинника творчого розвитку львівської школи кераміки у другій пол. ХХ століття.

Об'єктом дослідження є львівська кераміка другої пол. ХХ ст., а предметом — Львівська експериментальна кераміко-скульптурна фабрика як чинник творчого розвитку львівської школи кераміки.

Хронологічні межі охоплюють 1946 — початок 2000-х років, тобто проміжок часу, впродовж якого функціонувала ЛЕКСФ.

Методологічною основою статті є принципи системності, історизму та компаративності із застосуванням культурно-історичного та мистецтвознавчого методів.

Основна частина. Важливим чинником у розвитку львівської школи кераміки у середині ХХ ст. став факт, що у 1946 р. у Львові на місці невеликої керамічної артілі, де були піщані кар'єри та лінія вантажного трамваю, відкрили Львівську кераміко-скульптурну фабрику, а з 1949 р. там запрацював спеціалізований керамічний цех. Спочатку це була майстерня, що складалася з двох приміщень, у яких працювали до 20 майстрів, які виконували замовлення системи підприємств Художнього фонду УРСР: посуд, вази, свічники, які декорували кольоровими ангобами та вкривали прозорою поливою.

Одним із чинників злету популярності художньої кераміки у Львові стала можливість здобуття спеціалізованої професійної освіти: із 1947 р. фахівців у галузі кераміки починає готувати Львівський дер-

жавний інститут прикладного і декоративного мистецтва (зараз Львівська національна академія мистецтв). Кафедра художньої кераміки при ЛДПДМ була чи не єдиною в Українській РСР, що забезпечувала вищу освіту художникам-керамістам. Перший випуск відбувся у 1953 році, серед випускників були відомі згодом художники і педагоги Віталій Максименко, Юрій Лащук, Михайло Гладкий, Борис Горбалюк, Ярослав Захарчишин, Іван Томчук, Броніслав Сумішевський та інші. Найталановитіші з випускників ішли працювати у творчу керамічну майстерню ЛЕКСФ.

Керамічна майстерня стала серцевиною творчого середовища ЛЕКСФ, з неї починали чимало художників, і не лише керамісти, а й скульптори, склярі, інженери-технологи (Петро Кулик, Андрій Бокотей, Іван Малишко). Усі зразки та проекти до виробництва проходили відбір і затверджувались на засіданнях Художньої ради, до складу якої входили провідні мистці, а очолювали в різні часи Іван Севера, Яків Чайка, Дмитро Кривавич та інші.

До 1963 р. керамічну продукцію на ЛЕКСФ відливали з гіпсових форм у фаянсовій масі (іл. 1). Після модернізації технології виробництва до ладу стало три великі керамічні печі, і це дало змогу виготовляти вироби з кам'яної маси і шамоту (іл. 2). Технолог, а згодом головний інженер ЛЕКСФ, випускник Миргородського керамічного технікуму Іван Малишко розробив нову рецептуру кам'яної маси, солей та кольорових емалей із додаванням ніфеліну, який постачали з Кольського півострова. Завдяки цьому вперше у вітчизняному виробництві було освоєно технологічний процес, що передбачав лише один випал керамічних виробів при температурі 1200 С (замість традиційних двох). Ці нововведення мали величезний вплив на майбутнє львівської кераміки, відкрили перед нею нові можливості та забезпечили високий технологічний і мистецький рівень, зробили її конкурентоспроможною [1, с. 17].

У 1960—1970-х рр. активні творчі пошуки львівських керамістів дали підставу констатувати факт становлення місцевої школи професійної кераміки, який підтверджується появою цілої когорти самобутніх мистців, яскравих особистостей: Василь Кондратюк, Тарас Драган, Ярослав Захарчишин, Борис Горбалюк, Зіновій Береза, Григорій Кічула, Ярослав Шеремета, Марія Савка-Качмар, Роман Петрук,

Іл. 3. Василь Кондратюк. Декоративний посуд (лембики). Кам'яна маса, формування, емалі. 1960-ті рр. МЕХП

Іл. 4. Борис Горбалюк. Декоративна ваза «Гайдамаки». Кам'яна маса, формування, емалі, розпис. 1969 р.

Тарас Левків, Ярослава Мотика, Галина Ошуркевич, Марія та Анатолій Курочки, Ольга Безпалків, Мілада Кравченко та інші. У цей час в мистецтві кераміки відбуваються значні перемини, обумовле-

Іл. 5. Ярослав Захарчишин. «Лев». Кам'яна маса, формування, емалі. 1960-ті рр. Світлина Тараса Гіппа

Іл. 7. Зеновій Флінта. Декоративна таріль «Гудулки». Кам'яна маса, формування, емалі, розпис. 1974 р.

Іл. 8. Невідомий автор. Штоф. Кам'яна маса, формування, емалі. 1967 р.

Іл. 6. Петро Маркович. Декоративна таріль «Колядники». Кам'яна маса, формування, емалі, розпис. Поч. 1970-х рр.

ні освоєнням різноманітних матеріалів, розширенням технологічних можливостей, активним ознайомленням з досвідом роботи художників за кордоном (іл. 3—7).

Звернення до народних джерел привнесло свіжі віяння у мистецтво кераміки на ЛЕКСФ. Мистці часто застосовували ефект ритованого рисунка, малювання кольоровими глинами-ангобами, солями, використовували фляндрівку. Проте керамісти жодним чином не наслідували твори народних майстрів. Вони створили чимало нових форм виробів та оригінальних варіантів декору, які базувалися на спадщині місцевих традицій не лише народного гончарства, а й інших, здавна розвинених у регіоні промислів: ткацтва, вишивки, гутного скла, деревообробництва тощо. Однак художники ніколи не сприймали традиції як догму, а прагнули їх відродження та розвитку на рівні академічного мистецтва, були відкритими до нових світових тенденцій розвитку кераміки.

Таку закономірність, характерну для українського декоративного мистецтва в цілому, можна було б вважати ренесансом української кераміки, проте існував постійний тиск з боку керівних органів, адже від мистців-прикладників постійно вимагали включення в композиції робіт радянської емблематики, ідейно-тематичних сюжетів, які не тільки були невласливі декоративному мистецтву, але й порушували закони творення художнього образу, руйнували форму [2, с. 8] (іл. 8). Продовження давніх мистецьких традицій шляхом відтворення народних форм та орнаментів проявилось у творчості таких художників як Василь Кондратюк, Борис Горбалюк, Петро Марко-

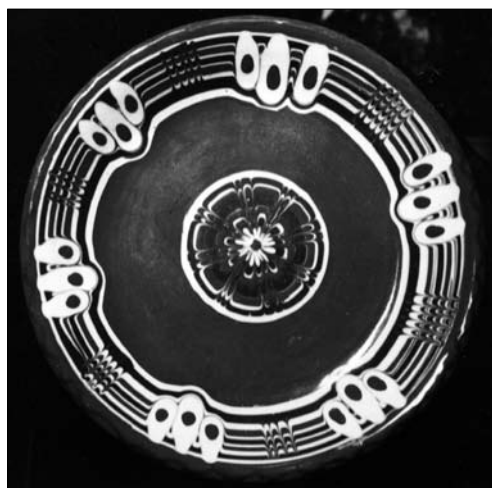

Іл. 9; Іл. 10. Карпатські мотиви у творах ЛЕКСФ на виставці «Лабіринти ЛКСФ (від тарілки до монументу)» у Пороховій Вежі у Львові 21 червня — 18 жовтня 2020 р.

вич, Василь Кордіяка, Іван Малишко, Ярослав Захарчишин, Зеновій Флінта, Зеновій Береза, Марія та Анатолій Курочки, Михайло Гладкий, які у роботі над декоративними тарелями, вазами, пластами вдало застосовували орнаментику карпатського регіону (іл. 9; 10). Творчо переосмислили фольклорні мотиви Марія Савка-Качмар у низці пластів до народних пісень (1967 р.), Ярослав Шеремета у серії статуеток колоритних типів подільських селян (1968 р.), Григорій Кічула у циклі «Гайвки» (1967 р.).

Свідченням популярності керамічних творів стала організація спеціальних виставок «Львівська кераміка» у 1961, 1963, 1967, 1972 роках і пізніше. Поряд із досвідченими майстрами старшого покоління до участі у виставках широко залучалась студентська молодь [3, с. 17] (іл. 11).

Безпосереднім ініціатором виставок «Львівської кераміки» на початку 1960-х рр. була кафедра художньої кераміки ЛДПДМ, якою на той час керував Юрій Лащук і усіляко заохочував студентів виконувати взірці для ЛЕКСФ [4, с. 540—542]. Результатом активних зусиль Юрія Лащука стала організація вернісажів у 1961 і 1963 роках. Фактично усі учасники виставок виконували свої творчі роботи на ЛЕКСФ. Перша виставка мала назву «Від Трипілля до сучасності» і виявила широкий спектр проблем, пов'язаних з давніми традиціями і новітніми тенденціями розвитку мистецтва глини і вогню [3, с. 27]. Наступні роки вже демонстрували більше робіт експериментального характеру (іл. 12—18). У 1970 р. в альбомі зі вступною статтею Ю. Лащука «Львівська кераміка», де вперше

Іл. 11. Ярослав Шеремета. Миска «Червона». Формування, кам'яна маса, ангоби, полива, фляндрування. IV виставка молодих художників, м. Львів, 1966 р.

Іл. 12. Іван Клишко. «Кінь». Кам'яна маса, формування, полива. 1960 р.

Іл. 13. Григорій Кічула. Декоративна тарілка «Княгиня Ольга». Кам'яна маса, формування, емалі, розпис. 1981 р.

Іл. 14. Ярослав Шеремета. Декоративна тарілка «Осінь». Кам'яна маса, формування, емалі, розпис. 1978 р.

Іл. 15. Михайло Кордіяка. Декоративна ваза. Кам'яна маса, формування, риткування, емаль, солі. 1990-ті рр. Світлина В'ячеслава Гладушкіна

була висвітлена творчість львівських керамістів, значалося, що у ній поєдналися «глибоке засвоєння надбань української народної кераміки і творче новаторство, сміливе застосування нових матеріалів та технічних прийомів» [5, с. V]. Згодом з'явилися висновки фахівців-мистецтвознавців зі столичних міст: «... у Львові сформувалася самостійна керамічна школа, яка має загальні риси як з українським мистецтвом, так і з культурою інших країн, зокрема Угорщини, Чехословаччини і Польщі» [6, с. 42].

Іл. 16. Зеновій Береза. Набір для напоїв. Кам'яна маса, формування, емалі. 1960-ті рр. Світлина Тараса Гаврика

На рубежі 1970—1980-х рр. отримав новий розвиток такий вид мистецтва, як монументально-декоративна кераміка. 1970—1980-ті рр. можна вважати періодом розквіту кераміки на ЛЕКСФ, промислові потужності трьох великих керамічних печей забезпечували виробництво не лише ужиткових і декоративних виробів, а й фасадних та інтер'єрних панно, що приносило чималі прибутки. До одних з перших дизайнерських вирішень інтер'єрів і фасадів громадських споруд належить комплексне оформлення готелю «Південний» у Трускавці (знаки зо-

Іл. 17. Марія Курочка. Декоративна тарілка «Писанки». Кам'яна маса, формування, риткування, емалі, солі. 1989 р.

Іл. 18. Надія Парфенюк. Декоративна тарілка. Кам'яна маса, формування, риткування, емалі, ангоби. 1980-ті рр.

Іл. 19. Художники-керамісти ЛЕКСФ. Зліва-направо, перший ряд: Ярослав Шеремета, Інна Туманова, Галина Стельмашук, Галина Ошуркевич, ім'я невідоме, Катерина Немира-Садовська, Тетяна Сухорукова, Володимир Хрустальов, Роман Петрук; верхній ряд: Ігор Ковалевич, Василь Кондратюк, Зеновій Береза, Святослав Мартинюк, Марія Савка-Качмар, Тарас Левків, Зеновій Флінта, Оксана Скиба (Струбицька), Франц Черняк, Андрій Бокотей. Друга пол. 1970-х рр.

Іл. 20. Творчий колектив ЛЕКСФ. Зліва-направо, перший ряд: Андрій Бокотей, Неллі Федчун, Володимир Хрустальов; другий ряд: Зеновій Флінта, Галина Ошуркевич, Григорій Кічула, Степан Голінчак, Ярослав Шеремета, Зеновій Береза; третій ряд: Тетяна Сухорукова, Ольга Безпалків, Ірина Мадей, ?, Наталія Дарабан (Петрук), Ярослава Мотика, Оксана Скиба (Струбицька). Друга пол. 1970-х рр.

діаку з шашоту Ярослава Захарчишина, гуцульська піч із фігурками тварин Василя Кондратюка та Андрія Бокотей) та керамічне панно «Данило Галицький» для ресторану «Під левом» Любомира Медвідя й Андрія Бокотей. А одним з перших панно в техніці керамічної мозаїки стала декоративна робота Михайла Гладкого «Кераміка» на фасаді ЛЕКСФ.

У 1975 р. відбулася виставка «Кераміка СРСР-75» у Вільнюсі, де майже половину експозиції становили творчі роботи керамістів ЛЕКСФ. Із середини 1970-х рр. львівські мистці стають постійними учасниками всесоюзних творчих груп з професійної декоративної кераміки, які збираються у містечку

Дзінтарі в Латвії. Ці групи формуються цілево, фахівцями з Москви, за запрошеннями. Спеціальні комісії відбирають товари для участі у міжнародних конкурсах художньої кераміки у Фаенці (Італія) і Валлорісі (Франція).

Досягнення львівських керамістів в галузі побутово-декоративних виробів, фігурного посуду, керамічної скульптури задавали тон художньому життю галузі як тодішньої Української РСР, так і цілого Радянського Союзу. Керамічна продукція фабрики тиражувалась і експортувалась не лише на територію колишнього СРСР, а мала успіх і за кордоном — у Польщі, Німеччині, США, Японії.

Іл. 21. Володимир Хохряков. Декоративний свічник «Павич». Кам'яна маса, формування, емалі, розпис. 1971 р. МЕХП, ЕП 73494

Іл. 22. Ольга Безпалків. «Пегас». Кам'яна маса, ліплення, риткування, полива. 1980-ті рр.

Іл. 23. Ганна-Оксана Липа. Декоративна композиція «Обереги» (фрагмент). Шамот, пігменти. 1990 р.

Іл. 24. Галина Ошуркевич. Декоративні чайники. Кам'яна маса, емалі, розпис. 2000-ні рр.

На початку 1980-х рр. львівська кераміка знову звертається до першоджерел, шукає новий цілющий струмінь наснаги у традиційності народного мистецтва.

Широкі можливості застосування художниками-професіоналами давньої техніки точіння на гончарному крузі засвідчують композиції Уляни Ярошевич «Гончар» (1985), «Довбуш» (1986), «Сільські мадонни» (1986), Ольги Винниченко «Лісове джерело» (1987), «Народження річки» (1988), «Жнива» (1990).

Колористичне багатство, доповнене своєрідними рельєфами демонструють декоративні пласти на історичну, архітектурну чи релігійну тематику Зеновія Флінти «Народне зодчество» (1985); Ярослава Шеремети «Колядники», «Водохрещення», «Великдень», «Вознесення» (1989); Інни Туманової-Єршової «Цирк» (1974), «Материнство» (1976), «Село» (1977).

Самобутнім відчуттям пластики і психологічним навантаженням вражають керамічні скульптури Марії Савки-Качмар «Сім'я» (1987), «Марія» (1993); філософсько-гротескні композиції Романа Петрука «Тризна» (1975), «Поединок» (1975), «Арена» (1979); лаконічні об'єми Ярослави Мотики «На ярмарок» (1974), «Весілля» (1981), «Сидяча селянка» (1987); прадавні соматичні образи Ганни-Оксани Липи «Обереги» (1990), «Інсталяція» (1999).

Творчий неспокій і пошук властиві декоративним композиціям Ольги Безпалків «Дума» (1973), «Народний театр» (1975), «Конфлікт» (1986); Неллі Федчун «Пейзаж» (1978), «Кристал» (1982); Галини Ошуркевич «Півні» (1981), «Старе місто» (1987); Івана Франка «День і ніч» (1987), «Модниці» (1987), «Новорічна ніч» (1988); Ігора Берези «Кримські скелі» (1987);

Іл. 25. Роман Петрук. «Арена». Шамот, ліплення, ритування, емалі. 1979 р.

Іл. 26. Уляна Ярошевич. Декоративна ваза. Глина, гончарний круг, ліплення, ангоби, розпис, полива. 1987 р.

Ганни Друль «Натовп» (1987), «Безконечність» (2000) (іл. 25; 26).

Графічність ліній, незвична пластика та цікава фактура характеризують роботи Ігора та Людмили Ковалевичів «Комета Галлея» (1986), «Дерева взимку» (1986).

Витончений розпис монументальних об'ємів характеризують твори Ганни Лисик «Тиха посудина» (1990), «Забавка» (1998) і Тамари Берези «Сирени» (1986), «Птах» (1998) (іл. 27—30).

Завдяки можливості випалювати великі об'єми керамічних елементів керамісти ЛЕКСФ оздобили величезну кількість громадських будівель — аптек, кав'ярень, магазинів, готелів, дизайн чи не кожного санаторію Трускавця виконувався в керамічній майстерні фабрики. Замовлення надходили також з

Іл. 27. Ігор Ковалевич. Декоративна тарілка. Кам'яна маса, формування, емалі, розпис. 1970-ті рр.

Іл. 28. Ігор Береза. «Гетьман Петро Сагайдачний». Кам'яна маса, полива. 1990-ті рр.

віддалених куточків СРСР — оформлення тарелями, вазами, решітками, пластами інтер'єру готелю «Восток» у Тюмені (Василь Кондратюк, Ярослав Шеремета, Зеновій Береза), фірмового магазину «Карпати» в Ростові-на Дону (Борис Горбалюк) та інші. На сьогоднішній день більшість інтер'єрів не збереглася (іл. 31; 32). Із кінця 1980-х років відбувається занепад системи Художнього фонду Співки художників: кількість державних і громадських замовлень на доволі дорогівартісну декоративну кераміку спочатку було зменшено, а згодом і зовсім припинено.

1 грудня 1987 р. на фабриці відбулося засідання Львівської спілки художників та адміністрації ЛЕКСФ. У часи перебудови та переходу на госпрозрахунок фабрика втрачала конкурентоздатність

Іл. 29. Марія Савка-Качмар. «Митрополит Андрей Шептицький». Шамот, ліплення. 1995 р. НМЛ ім. Андрея Шептицького

Іл. 30. Анна Лисик. «Посудина-колодязь». Шамот, ліплення, пігменти, розпис. 1999 р.

Іл. 31. Ярослав Шеремета. Декоративне панно «Чугайстер» (фрагмент). Шамот, ліплення, емалі. Кафе «Нектар» вул. Саксаганського, м. Львів, 1975 р.

Іл. 32. Борис Горбальок. Інтер'єр кафе «Шоколадниця». Шамот, ліплення, емалі. Ростов-на-Дону (Росія). 1977 р.

і якість, зменшувався асортимент. Масово зростали кооперативи керамістів, які послаблювали позиції фабрики. Зменшується потік замовлень, запланована на середину 1980-х модернізація фабрики не відбулася і матеріально-технічна база поступово виходить з ладу.

Ситуація ще більше ускладнюється на початку 1990-х рр., коли вітчизняні керамічні підприємства охоплюють економічні катаклізми. У 1990-х — на початку 2000-х рр., під впливом суспільно-політичних та економічних перемін, пов'язаних із розвалом СРСР та здобуттям Україною незалежності, вітчизняна художня кераміка переживає складні часи. Щорічне зниження обсягів випуску промислової керамічної продукції спостерігалось

майже у всіх українських виробників. Його супроводжували прикрі явища — невиплата працівникам заробітної плати, розкрадання майна і матеріалів, керівництво доводило підприємства до банкрутства. У той час, коли у галузі керамічної промисловості продовжували працювати багато талановитих мистців з оригінальним творчим мисленням, відбувся занепад і закриття славетних підприємств, зокрема і ЛЕКСФ. Відсутність державної підтримки і недбале ставлення до культурних здобутків попередніх десятиліть спричинилися до глибокої кризи і руйнації керамічної промисловості України [7, с. 13]. Колись велике, унікальне в своєму роді підприємство ЛЕКСФ, потужна промислова база Художнього фонду, що була не лише місцем

праці для багатьох художників-керамістів, а й плацдармом для творчих експериментів, обмінів ідеями, відкриттів опинилася не просто на грані банкрутства, а стала ласим шматком для бажаючих придбати землю під високорентабельне будівництво. Справу про банкрутство ЛЕКСФ ініціювала податкова інспекція. Керівництво міста так і не «списало» фабриці заборгованості за земельний податок. Усі спроби керівництва Львівської організації Спілки художників втримати майно виявились марними [8] (іл. 33; 34).

Потужний творчий осередок — ЛЕКСФ — як живий організм на початку 2000-х рр. припинив своє існування. Спочатку у 2005—2006 рр. закрили складех, і тепер приміщення фабрики частково закинуті, а частково в них ще розташовані керамічні майстерні від Спілки художників.

Вирішальними чинниками, що спричинилися до закриття фабрики у 2007 році, стали велика енергоємність і високі ціни на енергоносії, високозатратні технології та невдалий менеджмент, а в зв'язку з цим — нерентабельність підприємства. Окрім того, засилля внутрішнього ринку дешевими товарами імпортного виробництва, що ввозились в Україну без належного митного оформлення, призвели до неконкурентоспроможності фабричної продукції.

Висновки. Вплив Львівської експериментальної кераміко-скульптурної фабрики на творчий розвиток львівської школи кераміки у другій пол. ХХ ст. важко переоцінити. Завдяки потужному феномену ЛЕКСФ три покоління львівських художників-керамістів мали змогу у період непростой радянської доби реалізовувати свої задуми і творити мистецтво світового рівня. Львівські керамісти здійснювали свої задуми практично у всіх відомих керамічних матеріалах, використовували найрізноманітніші прийоми формотворення і широку палітру колористики, проектували як мініатюрні, так і монументальні твори, виготовляли унікальні авторські речі та зразки серійного виробництва. Досягнення львівської кераміки задавали тон художньому життю не лише в тодішній Українській РСР, а й в цілому Радянському Союзі. Опираючись на народні традиції та сміливі авторські експерименти, мистці сформували унікальну львівську школу кераміки, впізнавану і конкурентоздатну як в Україні, так і за її межами.

Іл. 33; 34. Приміщення ЛЕКСФ. 2019 р.

Іл. 35. Відкриття виставки «Лабіринти ЛКСФ (від тарілки до монументу)» 21 червня 2020 р., м. Львів. Зліва направо, перший ряд: Ярослава Мотика, Ігор Береза, Зеновій Береза, Марія Савка-Качмар; другий ряд: Людмила Кисельова, Тетяна Потапенко, Ольга Безпалків, Ганна Друль, Тамара Береза, Анна Лисик; третій ряд: Людмила Ковалевич, Ганна-Оксана Липа, Наталія Комаринець, Теодор Горбальюк, Степан Голінчак, Людмила Богуславська; четвертий ряд: Юлія Ковалевич, Ігор Ковалевич, Зеновій Сойка, Богдан Гой, Павло Гудімов, Олег Малишко

1. Голубець О.М. *Між свободою і тоталітаризмом. Мистецьке середовище Львова другої половини ХХ століття*. Львів: Академічний експрес, 2001. 176 с.
2. Новицька О.Р. *Українське народне мистецтво 1920—1980-х рр.: інтерпретація, оцінка, спросту-*

вання: автореф. дис. ...на здобуття канд. мистецтв. 17.00.06. «декоративне і прикладне мистецтво» Львів. 2003. 20 с.

3. Голубець О.М. *Львівська кераміка*. Київ: Наукова думка, 1991. 120 с.
4. Шеремета Я. Спогади про вчителя. *Українська керамологія: Національний науковий щорічник. За рік 2008: Персоналії української керамології*. За редакцією д. і. н. О. Пошивайла. Опішне: Українське народознавство, 2019. Кн. IV. Т. 3. 648 с.
5. *Львівська кераміка*. Альбом. Львів: Каменяр, 1970. 68 с.
6. Кума Х. О национальных школах. *Декоративное искусство СССР*. 1976. № 3. С. 40—43.
7. Кара-Васильева Т.В., Чегусова З.А. *Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках великого стилю*. Київ: Либідь, 2005. 280 с.
8. URL: https://zik.ua/ru/news/2007/10/31/lvovskaya_keramykoskulturnaya_fabryka_rasprodaet_svoy_sklad_stekla_117464.

REFERENCES

Holubets', O.M. (2001). *Between freedom and totalitarianism. The artistic environment of Lviv in the second*

half of the 20 century. Lviv: Akademichnyj ekspres [in Ukrainian].

- Novyts'ka, O.R. (2003). *Ukrainian folk art of the 1920s and 1980s: interpretation, evaluation, and refutation: avtoref. dys. ...na zdobuttia kand. mystetstv. 17.00.06. «Decorative and Applied Arts»*. L'viv [in Ukrainian].
- Holubets', O.M. (1991). *Lviv ceramics*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Sheremeta, Ya., & Poshyvajlo, O. (Ed.). (2019). Memories about teacher. *Ukrainian Ceramology: National Scientific Yearbook. For the year 2008: Personalities of Ukrainian ceramology* (Vol. 3, book IV). Opishne: Ukrains'ke narodoznavstvo [in Ukrainian].
- Lashchuk, Yu. (Ed). (1970). *Lviv ceramics: album*. Lviv: Kamieniar [in Ukrainian].
- Kuma, Kh. (1976). About national schools. *Decorative Art of the USSR*, 3, 40—43 [in Russian].
- Kara-Vasyl'ieva, T.V., & Chehusova, Z.A. (2005). *Decorative Art of Ukraine of the 20 century. In search of great style*. Kyiv: Lybid' [in Ukrainian].
- Retrieved from: https://zik.ua/ru/news/2007/10/31/lvovskaya_keramykoskulturnaya_fabryka_rasprodaet_svoy_sklad_stekla_117464 [in Russian].